

Fodor László

Gondolatok a nevelésről

– avagy pedagógiai felvetések, megfontolások, eszme-futtatások,
elképzelések, tézisek, feltételezések és aforizmák
(*folytatás*)

251. Egyesek még napjainkban is azt kifogásolják, hogy a pedagógia önmagából nem képes a nevelés összes problémáira megoldást találni, hogy nem tud általános, egyetemes és örök recepteket nyújtani. Amennyiben a pedagógiai normativitás viszonylagos (mert hiszen a fejlődésben levő személyiséget tekintő pszichológiai törvényszerűségek érvényessége erősen kontextusfüggő), ma sem hajlandók a pedagógiát úgy kezelni, mint bármely más tudományt.

252. Tájainkon egyes pedagógusok az oktatási rendszert érő túl gyakori és gyors (nem egy esetben elhibázott) változtatások miatt háborognak, mások viszont azt nehezményezik, hogy a jobbító szándékú (esetenként logikus és helyénvaló) intézkedések rendszerint elmaradnak, vagy túl lassan ölt testet az egyes innovációk bevezetése.

253. Pedagógusként a leggyakrabban talán önmagadat kellene ellenőrizned.

254. Pedagógiai munkád eredményességét mindenekelőtt a rutinosság (sablonosság), a monotonia (változatlanosság), a fáradtság, a rezignáltság, a mélabúság, a pesszimizmus (reménytelenség), a kiségettség, a bizonytalanság, az elfogultság, az érzéketlenség, a fantáziátlanosság és az érzelmi semlegesség ássa alá.

255. A korszerű digitális eszközök által sugallt tanulási módok nagy gyorsasággal távolodnak el az iskoláink által napjainkban szorgalmazott modellektől.

256. Noha a korszerű információs és kommunikációs eszközök szinte halaszthatatlanul követelik az iskolázási módozatok újraalapozását, mégis minden jel azt mutatja, hogy az új tanévben ugyancsak az „egy iskola, egy osztály, egy óra, egy tanár, egy tantárgy, egy lecke” típusú oktatási modellt fogjuk alkalmazni, a mennyiségi (fogyasztási, enciklopédikus, tartalomközpontú, exhauszív) szempont által megalapozottan, és alapvetően a reprodukciós paradigma jegyében.

257. A sikeres iskolai előmenetellel rendelkező, a hatékony tanulás révén személyiségükben szüntelenül gyarapodó tanulóknak a szülei is folyamatosan fejlődnek.

258. A csodával határos, ha napjainkban a vágyak, szükségletek, függőségek, igénylések, szenvedélyek, célok, ambíciók, törekvések, érdeklődések és óhajok egyre kiterjedtebb hálózatával rendelkező emberi lény eljut egy lelki egyensúly-állapotba.

259. A társadalom legváltozatosabb feszültségeire, hiányosságaira, mértékvesztéseire, igazságtalanságaira, aránytalanságaira, gyengeségeire, kudarcaira és bukatóira mindig könnyedén rátalálunk az iskola belső életében.

260. Az iskola tegeye gyermekünket boldoggá.

261. Személyiségünk időnkénti megújítása és gazdagítása, ugyanakkor lényegi önmagunk megragadása és egyediségünk megértése pszichológiai szempontból szinte elképzelhetetlen a másokkal való belső emocionális közelség hiányában, az egyedüliség, izoláltság vagy társmentesség feltételei között, illetve a más személyekhez való érzelmi társulás igényének, a kötődés-kapcsolódás, az affiliáció, az affektív egyesülés vagy összeolvadás szükségletének beteljesülése nélkül.

262. A tiszteletadás, az előzékenység, az udvariasság, a jellemesség, a figyelmeség, a tapintatosság, a nemesség, a humánusság, a hitelesség, az őszinteség, a kiegyensúlyozottság, a készségesség, a kedvesség, a modorosság, az önzetlenség, az alázatosság, a pontosság, a visszafogottság, a szavahihetőség, a szerénység, a tárgyilagosság, a türelmesség, a mérsékelttség, az együttérzés, az önuralom, a megbízhatóság, a mértékletesség, a szolidaritás, a segítőkészség, a nagylelkűség, a jóindulatúság, a becsületesség, a lelkiismeretesség, a törvényesség, a korrektség vagy az ízlésség (mint emberi kvalitások) fejlesztése (nevelése) nem lehetne kevésbé metodikus és alacsonyabb szinten szakszerű, mint a történelmi események, a földrajzi információk, a matematikai fogalmak vagy a grammatikai szabályok tanítása (oktatása).

263. A tanulni tudás, illetve a permanens tanulás távlatában nemcsak a tanulás módját, de még a tanulás módjának megtanulását is meg kell tanulni.

264. A romániai oktatási rendszer vonatkozásában inkább egyszerű iskolázásról, és nem annyira mély értelemben vett nevelésről kell beszélni.

265. Mindenki értetlenül megdöbben, ha a jó családi háttérrel rendelkező gyermek nem lesz sikeres az iskolában.

266. A romániai magyar nyelvű oktatást érintő hiányosságok és diszfunkciók, a pedagógiai folyamatban felmerülő gondok és abszurditások, valamint az aggodalmat keltő problémák és mindenfajta nehézségek ellenére, számos pedagógus részéről mégis erős pedagógiai jóakarát, számottevő jobbító szándék, az iskolai

oktatási gyakorlatra irányuló innovációs hajlandóság, mélyreható szakmai elhivatottság és elköteleződés figyelhető meg.

267. Az azonnaliság, a gyorsaság és a folyamatos változtatás lehetőségének kritériumaira alapozó korszerű információs és kommunikációs eszközök egyre nyomatékosabban kényszerítenek arra, hogy újragondoljuk az iskoladidaktika jelentős részét.

268. A közoktatás hazai helyzete is frappánsan igazolja, hogy az iskolázás módját, jellegét és minőségét kizárólag egy új törvény révén nem lehet jó irányba megváltoztatni.

269. Vajon mivel magyarázható, hogy pedagógusaink jó része olykor, ha nem is üldözöttek, de legalábbis hajszoltnak, jogtalanul bíráltnak és megtámadtnak, illetve el nem ismertnek és meg nem becsültnek érzi magát?

270. A korszerű információs és kommunikációs technológiai eszközök pedagógiai értéke annál nagyobb, minél tágabbra képesek kinyitni az iskola belső terét a külső életkörnyezet irányába, és minél távolabbra vagy mélyebbre képesek elkalauzolni az iskolai tevékenységeket a társadalmi és gazdasági élet történései felé.

271. Sajnos egyetlen nevelő sem tudja átadni növendékeinek azt, amit ő maga sem kapott meg.

272. Be kell látnunk, hogy az iskolai oktatás síkján, a tananyagok (a tanulásra felajánlott ismeretrendszerek, illetve a tankönyvek tartalmának) vonatkozásában, a legsikeresebben járható út napjainkban a minőségi (kulturális, állampolgári, társadalmi, nevelési), nem pedig a mennyiségi (fogyasztási, enciklopédikus, tartalomközpontú, exhauszív) szempont által meghatározott.

273. Szerencsére rég elmúltak azok az idők, amikor a kíváncsiságot rossz tulajdonságnak vélték.

274. Tanári szavad igazsága nem lehet soha viszonylagos.

275. A tanuló számára megismerni és megérteni, illetve e folyamatokba érzelmileg involválódni fontosabb, mint magas szinten teljesíteni.

276. Reményeim szerint a romániai iskolai oktatás jelenlegi krízisállapotának számos pozitív fejleménye is lesz, mert hiszen csakis egy ilyen áldatlan állapot képes kikövetelni és meghatározni az új pedagógiai megközelítések kigondolását, az iskola társadalmon belüli szerepének újraértékelését, a tanuló növendék helyének és státuszának felülvizsgálását, az iskolarendszer finanszírozásának optimalizálását, az iskolai tudás újra megdefinálását, a legkorszerűbb digitális

eszközök széles körű alkalmazásának hivatalos elrendelését, az oktatás szereplői között kibontakozó új típusú társas kapcsolatok kibontakozását, a rossznak, eredménytelennek, ártalmasnak vagy hatástalannak bizonyult oktatási-nevelési szokások és gyakorlatok elvetését, a korábbi sikertelen reformok káros következményeinek semlegesítését vagy az iskola-, tanítás-, tanár- és tartalomköz-pontúság mértékének lazítását.

277. A számítógép nagymértékben felszabadította elménket az emlékezés kötelezettsége, illetve az észben tartás feladata alól, és lehetővé tette, hogy annak alapvető funkcióit nagyobb kapacitással, magasabb rendű – innovatív, reflektív, kreatív, komparatív, konstruktív, kombinatív, evaluatív stb. – tevékenységekben és programokban használjuk.

278. A szülők elsődleges nevelési szerepe napjainkban sajnos sokszor háttérbe szorul, esetenként felhígul, minimálisra csökken, vagy egyszerűen elkallódik a mindennapi szakmai kötelességek és társadalmi kényszerek bonyolult hálózatában.

279. Roppant nehéz dolga van az iskolának, és szinte kilátástalan helyzetbe kerül az oktatás, ha a társadalom pedagógiaellenes és nevelésellenes.

280. A mai társadalom (merem remélni az iskolától eltérően) a gyermekeket megszámlálhatatlan eszközzel elsődlegesen a javak fogyasztásának és birtoklásának irányába ingerli, nem pedig a képzelet, a reflektivitás, az interpretativitás, illetve a kreatív és kritikai gondolkodás gyakorlására.

281. Az iskola nem tud eredményesebben működni, mint amilyen mértékben képes a társadalom tanulni.

282. Ha netán az iskolára is kiterjednek a piacgazdaság törvényei, akkor elsődlegesen a dolgok árát, és nem azok értékét fogjuk tanítani, piacképes árúkról és drága termékekről, nem pedig a szépről, igazról és jóról, nem is a hasznosnak, fontosnak és kívánatosnak megítélt kulturális elvekről és megvalósításokról fogunk értekezni.

283. Az úgynevezett „e-learning”, „mobil learning”, „digitális médiumok által támogatott tanulás”, „online tanulás”, „computer based learning” vagy „web alapú tanulás” korszakváltó tanulási módok kibontakozásának korában az iskolai tanulást egyszerűen már nem lehet kizárólag az iskolai környezetre korlátozni.

284. A könyv(olvasás) kultúráját lassan felváltja a képernyő(nézés) habitusa.

285. A könnyen manipulálható, mindig zsinóron mozgatott marionettként megnyilatkozó, sztereotip és klisé jellegű reakciók uralma alatt álló személy, feltehetően nem tett különösebb erőfeszítéseket embersége megszerzéséért, nem szenvedte meg emberi lényegének, illetve emberi arculatát meghatározó vonásainak birtokba vételét, nem tett elégséges kísérletet az emberre alapvetően jellemző, az emberi mivoltot megalapozó lelki és szociális sajátosságok kibontakozását akadályozó nehézségek legyőzésére.

286. Sikertelenség esetén végezz illúziók és előítéletek nélküli önvizsgálatot (is), ne csak a külső tényezők viszonylatában mentegetőzz, ne csak a környezeti tények vonatkozásában magyarázkodj.

287. Ki is az óvodás? Nyilván az a gyermek, aki roppant szereti a konkrét és közvetlen (szenzoriális) megtapasztalást, aki ismételten meg akarja élni az aktusok, mozgások, műveletek vagy cselekvések végrehajtását övező örömeket, aki erős kíváncsisági hajlandóságot mutat a tág értelemben vett megismerésre, a vizsgálódásokra, a tapasztalásos (mindenekelőtt kézrátévéses, megragadásos és tapogatásos) és utánzásos tanulásra, aki lelki eledelre (mesékre) gyakorlatilag mindig éhes, akinek iszonyatosan nagy szüksége van a szeretetteljes légkörű, érzelmi biztonságot nyújtó, támogató, segítő, elfogadó, biztató és bátorító személyi miliőre, valamint formatív aktusok és (manipulatív) műveletek végzését lehetővé tevő, fantáziát serkentő, változatos aktivitásra erőteljesen ösztönző és felhívó jelekkel rendelkező tárgyi ingerekben gazdag (viszonylag stabil) környezetre, és végül, aki egyszerűen imád játszani.

288. A gyermekek enyhe tanulási nehézségeire, átmeneti emocionális zavaraira, eseti beilleszkedési melléfogásaira vagy időszakos viselkedési rendellenességeire, ma már nemcsak pedagógiai és pszichológiai terápiákat ajánlanak, hanem roppant drága gyógyszereket is, jóllehet e problémák esetében nem betegségekről van szó.

289. Célszerű, ha az iskolából hazatérő tanulót a családban mindenekelőtt gyermekként kezeljük.

290. Az utóbbi időkben tanítani tudásunk sajnos számottevően lassabban fejlődött, mint amilyen ütemben gyarapodott a megtanítandó értékes tudás mennyisége, vagy amilyen ritmusban fejlődtek az oktatás vonatkozásában is releváns információs és kommunikációs technikai eszközök.

291. Az iskolai tantárgyak közül talán a történelem tanításának történelme a legzaklatottabb, a leggyötrelmesebb, hisz gyakorlatilag minden történelmi korszakban a tantárgyi tantervek bizonyos történéseket annak függvényében tartalmaztak vagy nem tartalmaztak, illetőleg egyes eseményeket annak alapján

jelenítettek meg más események kárára, hogy milyen volt az idők szelleme, mit igényeltek a nemzeti érdekek vagy melyek voltak a legerősebb politikai nyomások.

292. Manapság a tévé kikapcsolásának nemcsak gazdasági vagy ökológiai szempontból van kedvező hatása, hanem a lelki egészség megőrzésének vonatkozásában is (mert hiszen a tévé manipuláló, félelmet és nyugtalanságot keltő, agresszív modelleket előtérbe hozó, álmatlanságot kialakító, az alkoholfogyasztást pozitív emberi viselkedésként értékelő, irracionális és ambivalens érzelmeket gerjesztő, dohányzásra incitáló, rossz életvezetési normákat szuggeráló, furcsa párkapcsolatokra és azok felületességére mintát nyújtó, gyakorta infantilizáló és elbutító funkciói manapság roppan felerősödtek).

293. Ne csak arról tanítsunk növendékeinknek, ami az ember külső miliójében van, hanem azonos mértékben arról is, ami belső lelki környezetében található, ne csak arra készítsük, hogy nézzenek körül és tájékozódjanak környezetükben, hanem arra is, hogy tekintsenek önmagukba, illetve igazodjanak el szellemi jelenségeik rendszerében, ne csak a környezeti szennyeződés okozta problémákra hívjuk fel figyelmüket, hanem belső elmeközegük tisztaságának, mentális egészségük, pszichikus erőnlétük folyamatos gondozásának fontosságára is.

294. Egyrészt meg kellene gátolni, hogy a gyermek az iskolában egyszerű (tudás)fogyasztóvá váljon, másrészt el kellene kerülni, hogy számára a világmindenség egy szupermarketre korlátozódjon.

295. Míg a tanítási problémákon folyamatosan gondolkodó pedagógus végül szinte szükségszerűen egyfajta pedagógiai bizonytalansági helyzetbe, illetőleg egy szakmai szorongási állapotba kerül, aminek – mint belső feszültségnek – erős motivációs ereje van, addig a nem igazán reflektív pedagógus előbb-utóbb tipikus biztonságélményt és a stabilitás érzését fogja megélni az oktatás jelenségeinek viszonylatában, aminek sajnos nem igazán van ösztönző hatása.

296. Gyakorlatilag mindenki elfogadja az értékek átszármaztatásának, illetve tanításának-tanulásának elsődleges fontosságát az iskolai oktatás folyamatában, de szinte senki nem tudja megmutatni annak legjobb módját.

297. A deviáns magatartású gyermeket inkább azonnali segítségre szoruló áldozatként kellene megközelíteni, és nem egyfajta büntetést érdemlő bűnösként.

298. Ahhoz képest, hogy mennyi bátorítást, hogy milyen mértékű inspiráló lelkesítést és biztatást kapnak pedagógusaink a hatóságok részéről, azt lehet mondani, hogy nagyszerűen dolgoznak.

299. Egy jó közoktatási törvényt is lehet rosszul olvasni (következésszerűen rendelkezéseit hibásan alkalmazni).

300. Nem látok semmi okot arra, hogy az iskolareformok szükségességének távlatában többet beszéljünk a gyors társadalmi, gazdasági vagy technológiai átalakulásokról, mint a gyermekek megváltozott lelki, kognitív, érzelmi, nyelvi, etikai, szociális, gyakorlati, viselkedésbeli vagy szellemi fejlettségéről.